

ET SAPIENTIAM, — scilicet plenam et perfectam, puta rerum omnium cognitionem, ait Glossa. Unde Ludovicus Molina, *I part.*, Quæst. XII, art. viii, disp. 8, memb. 7, ex hoc loco probat Christum hominem in verbo videre omnia praeterita, praesentia et futura, id eoque videre infinita; quia debet ut ejus actualis cognitio ut minimum tam late pateat, quantum ipsis dominatio ac potestas sese extendit, thes auem ad omnia jam dicta se extendit. Ergo, etc.

13. ET OMNEM CREATORAM. — Sicut versu precedenti angelis, hic omnes aliae creature in visione visae sunt Joanni laudare Agnum, ob rese ratum ab eo librum signatum: quo per prosopopiam significatur admirabile fuisse Agni beneficium in resarcendo libro, ob quod omnes angeli et homines jubilent, ita ut cœlum et terra, omnesque creature irrationalis exultare videantur, ac re ipsa exultarent, si sensu et ratione predicta es sent. Congaudient enim hominibus quasi heresis: crea enim sunt a Deo ut serviant homini; unde et cum homine renovationem sui exspectant, Rom. viii, 19. Addit Rupertus: Gaudent, inquit, non quia redempta, sed quia creata sunt, id eoque Deum laudant non rationali aut vocali confessione, sed naturali quadam sui status presentatione.

QUE IN COELO EST, — puta sol, luna, stellæ. Ita Ambrosius, Rupertus et Pericus. Alter Alcazar: nam «esse in celo» referit ad Christianos; «esse super terram», ad Iudeos; «esse sub terra», ad dæmones et dæmonios; «esse in mari», ad Gentiles, » q. d. Omnes Christiani, Iudei, Pagani et dæmones, licet invisi, glorificant Agnum. Verum hoc mysticum est, non litterale.

ET SUB TERRA. — Hic sunt animæ existentes in Purgatorio; illæ enim sicut in pennis sint, amant tamen et laudent Deum et Agnum, a quo brevi sperant liberationem, salutem et gloriam. Ita Franciscus Suarez, Riba et alii passim. Rursum, sunt damnati et dæmones, qui coguntur Deum et Christum agnoscere et reveri, non voluntaria confessione, sed coacta concessione, ait Rupertus et S. Gregorius, IV Dialog., cap. XLII.

Dices: *Psalm. cxiii, vers. penult.*, et *Baruch. II, 47*, dicitur: «Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum.» Respondet: *Sensus est: Mortui non laudabunt te, Domine, scilicet ea ratione et modo, quo nos viventes laudamus, nimirum voce communi et publica coram viventibus. Vide dicta Baruch. II, 17.*

ET QUE SUNT IN MARI, — puta pisces, margarita et gemme, etc.

ET QUE IN EO, — scilicet «mari». Graeca jam habent, » in ære, que in eis, scilicet celo, terra et mari. Repetit » in mari, subdens, « et que in eo, » ut significet creature in mari existentes longius abesse a glorificatione Dei et Agni, et tamen revera Deum et Agnum glorificare. Tergo ergo et que in eo confirmatio est ejus quod præcessit,

«Et que sunt in mari.» Alter Riba: refert enim » in eo ad Graecum καὶ τὸν θάλασσαν, id est creaturam, quod est neutrum, q. d. Omnia que sunt in ha- creatura celi, terra et mari.

Nota: Hoc omnium creaturarum doxologia significat omnes creature esse sub Christi, auctoritate domini et imperio, illudque mente, iure, cogitatione, veneratione et adjutoria in extremo iudicio, cum mysteria hujus libri signati, puta indicium universale totius mundi, ipsaque Christus iudex toti mundo gloriose apparuit. Tunc enim plangent omnes tribus terræ, et pugnant orbis terrarum pro Christo contra insensatos; omnis creatura videbit quod ipse sit iudex vivorum et mortuorum: quoicunque eum ut talonem celeret et adoraret.

DUCENTES, — muta voce, qua letabundæ creature suo modo laudant Dœmum creatorum suum. Huc spectat illud Philonis, lib. De Plantat. Nœ, paulo ante finem: «Fertur, inquit, fabula a sapientibus viris ad posteros per manus tradita. Est autem talis. Olim cum totum mundum opifex solvaret, quandoem a Prophetis rogarvit, num quid desideraret nondum creatura sive in terra et aqua, sive in aere et celo? Respondit ille esse quidem perfecta et plena ubique omnia, unum tamen se requiri, laudatores horum sermonem, qui in rebus omnibus vel quod minimum obscurissimumque videtur, non tam laudet, quam enarrat; ipsam enim narrationem operum Dei sufficientissimam esse laudem, nullo elemente antarcti. Hoc responsum Patri universorum placuisse fertur; nec multo post exortum genus canorum et mustorum, ex una divinarum potentiarum virginem memoriam, quam inmemoriam vocant. Haec est præcorum fabula: ex cuius auctoritate discimus nihil esse Deo magis proprium quam benefacere, nihil item creatura quam gratias agere, cum præterea nihil reprehendere valent.

Moraliter, discimus hic ab angelis et coelitibus variis actus gratulationis, amoris, laudis et jubili, quibus Deum et Agnum crebro ob summam ejus maiestatem, sapientiam, sanctitatem, at ob beneficia creationis, conservationis, gubernationis, etc., sed maxime incarnationis Verbi et redemptionis nostræ, celebrare debemus. *Primum* est ipsa ejus cognitio, consideratio et professio, qua profitemur ipsum esse oceanum immensum esse, bonitatis, sanctimonie, perfections, beatitudinis et glorie, a quo veluti fonte omnes angelii, homines et creature guttulam sua entitatis, sapientiae et virtutis emendant et participant. Ipse enim est omnium principium, omnium finis, omnium conditor, imo creator ex nihilo, omnium sustentaculum, omnium locus, omnium ævum, duratio, terminatio, ordinatio, conexio, concordia, consummatio, presentium per gloriam et gloriam, quam per Christum nobis communicat. Ipse est omne bonum angelorum et hominum, ac totius naturæ, que est, et que non est.

sed esse, et ab eo creari potest. Ex hoc actu sequitur secundus, scilicet summa ejus reverentia et admittatio; considerantes enim imensam hanc divinitatem ejus excellentiam, et ex altera parte nostram vilitudinem, et abyssum nihil, summe eam reveremur et admiramur, summeque nos sub ea demittimus et humiliamus, perinde ac Seraphini pro reverentia velant facies suas coram ea, Isaïa vi, 2. *Tertius* est actus amoris concupiscentiae, quo cum ut auctorem omnis nostri boni summe diligimus, cœquem dicimus: Tu Deus meus, et omnia mea, «Deus cordis mei, et pars mea Deus in celo.» *Quartus* est actus amoris amicitiae, quo eum purissima charitate et benevolentia amamus, quia propter suam infinitam præstantiam et dignitatem infinite dignum est omni amore, omni gloria, omni laude, omni cultu, omni veneratione, omni obedientia et obsequio. In ipso enim est omne bonum, omne pulchrum, omne decibile, omnis dulcedo, omnis quietus, omnes divitiae, omnis nobilitas, omnis maiestas, omnis sapientia, omnis potentia, omnis gloria, et quicquid mens concipere potest, omne infinitus plura. Quicquid mens amans hoc bonum immensum, fastidit omnina bona creatura, velut umbras, somnum et temem picturam illius summi boni. Porro S. Bernardus, S. Bonaventura et Richardus Victorinus, tract. De Gradibus Charitatis, hujus amoris variis assignantum gradus, tum effectus et dotes. *Primus* est, quod amor sit inseparabilis, ut anima cum Apostolo dicere possit: «Quis non separabit a charitate Christi?» *Secundus*, quod sit insatiables; ignis enim nungunum dicit: Sufficit. *Tertius*, quod sit invictus. *Fortis* enim est «ut est mors dilectio; et aque multa non poterunt extingueri charitatem.» *Quartus*, quod sit decibilis, ut dicit anima hoc amore ebræi: «Introdixit me rex in carria sua; fulcite me floribus, stipate me manus, quia amore languo.» *Quintus*, quod vulne-

ret animum ardentibus desideriis, et plurimis, quibus optat et preconat quantum potest, ut omnes eum cognoscant, timeant, ament, colant, laudent. *Sextus*, quod semper Deum sicut, semper eum presentem habeat; in omni creatura ad eum ascendat, eumque contempletur. *Septimus*, quod desideret dissolvi et esse cum Christo, non tandem vite, sed ut fruatur dilecto suo.

Ex hoc amore sequitur quintus actus summi gaudi, quo mens gaudet de Deo Creatoris, Domini, Patris et Redemptoris sui attributis et perfectionibus immensis, nempe quod Deus noster sit optimus, potentissimus, sanctissimus, gloriosissimus, omnibusque bonis quaquaversum circumficit. Ex gaudio sequitur sextus actus gratulationis, quo illi tanquam Deo nostro tantam majestatem, tantas opes, tantam felicitatem gratulantes, dicentes: In te omnis gloria et dignitas, omnes divitiae et thesauro, omnes voluntates et consolaciones, omnes delicias, omnis gaudia, omnes beatitudines. Tibi omnia ista debentur, et si quid illis decesset, aut si quid iis addere possem, omnia mea ad id liberalissime expanderem. Tu enim sit dignissimus es: tua divinitati hec congruant. Tibi ergo ea gratulator, libi congaudeo. Ex gratulatione sequitur septimus actus jubilii, quo cum Beatis exultantes de tanta Dei nostri gloria, jubilamus et dicimus: Sedenti in throno et Agno benedicito, et honor, et gloria, et potestas in secula seculorum, » in eo enim jubilat mens, quia infinitus pluri est omnibus que sunt, et in infinitis mundis esse possunt; qui infinito amore et jubilo dignus est: ac proinde in eum totum cor suum laudando et exultando effundit, optaretque, si fieri posset, infinita corda, quibus eum infinitis amorphis et laudibus celebraret; denique invitabat, ut omnes angelos, omnes homines, omnes celos, omnia animantia, omnia creatura, ut secum ei jubilent, atque: Benedicte omnia opera Domini Domino, laudate et superexalte eum in secula. »

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agnes aperit septem libri signati sigilla, nimis: Primum aperit, vers. 1, et exit equus albus cum equite habente arcum et coronam. Secundum aperit, vers. 3, et exit equus rufus cum equite habente gladium magnum. Tertium aperit, vers. 5, et exit equus niger cum equite habente in manu statern. Quartum aperit, vers. 7, et exit equus palidus, cui insidet mors, quem sequitur infernum. Quintum aperit, vers. 9, et prodeunt anime sanctorum Martirum petentes vindictam. Sextum aperit, vers. 12, et fit ingens terræ motus, sol obscuratur, luna ut sanguis rubescit, stellas de celo cadunt, omnes homines territi in speluncas se abdunt.

1. Et vidi quod aperisset Agnus unum de septem sigillis, et audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitru: Veni, et vide. 2. Et vidi: et ecce equus

albus; et qui sedebat super illum habebat areum, et data est ei corona, et exivit vincens ut viceret. 3. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, et vide. 4. Et exivit alius equus rufus; et qui sedebat super illum, datum est ei ut sumere pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est ei gladius magnus. 5. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, et vide. Et ecce equus niger; et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. 6. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentem: Bilbiris tritici denario, et tres bilbires hordae denario, et vinum et oleum ne læseris. 7. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, et vide. 8. Et ecce equus pallidus; et qui sedebat super eum, nomen illi Mors, et infernus sequebatur eum, et data est illi potestas super quatuor partes terre, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terra. 9. Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subitus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium, quod habebant, 10. et clamabant voce magna, dicentes: Usque quo, Domine (sanctus et verus), non judicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra? 11. Et data sunt illis singulæ stolæ albae: et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi. 12. Et vidi cum aperuisset sigillum sextum, et ecce terra motus magnus factus est, et sol factus est niger tanquam saceus cilicinus, et luna tolta facta est sicut sanguis; 13. et stellæ de celo cederunt super terram, sicut fucus emittit grossos suos cum a vento magno moveatur; 14. et colum recessit sicut liber involutus, et omnis mons, et insulae de locis suis mota sunt; 15. et reges terræ, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber, absconderunt se in speluncis, et in petris montibus; 16. et dicunt montibus et petris: Cadite super nos, et absconde nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni: 17. quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare?

1. ET AUDIVI UNUM DE QUATUOR ANIMALIBUS. — *Unum, id est primum, puta leo, ut patet cap. iv, vers. 7; sequitur enim secundum, tertium et quartum.* Porro leo ostendit hanc visionem equi albi S. Joanni, dicens: *Veni, et vide;* quia Christus ejus sessus, et eques hic inducitur ut rex, hostiumque debellator, vitor et triumphantior, uti mox patet. Hinc vox leonis Christum indicantem est instar tonitru, quod omnes percellit et sternit. Mysticæ Rupertus per septem sigilla putat portendi ea que septem mundi catastrophis, Sancti et electi configurant, aut contingent. Unde quarto prima sigilla referat ad vetus Testamentum, puta ad facta et gesta que in eo configurant; tria vero ultima referat ad novum Testamentum: ut scilicet quintum sigillum pertineat ad Martyres; sextum, ad Judeorum reprobationem et Gentium vaccinationem; septimum autem, ad Antichristum.

2. ET VIDI: ET ECCE EQUUS ALBUS. — Ex quatuor primis libri signati signis quatuor procedunt equi, scilicet primus albus, secundus rufus, tertius niger, quartus pallidus.

Quæres quidnam hi significant? *Primo,* Victorinus per equum album accepit predicationem Evangelii, qui mundum subiicit sibi et Christo; per tres reliquias accipit bella, famæ et postes a Christo predictas in Evangelio.

Secundo, Beda per equum album et equitum accipit Apostolorum etiamina et victorias; per

rufum, passiones Martyrum, qui Apostolos proxime secuti sunt; per nigrum, dolos et malitiam hypocritarum et falsorum fratum; per pallidum, versutias et fraudes hereticorum.

Tertio, Andreas Cesariensis et Aretas in primo et secundo equo consentiunt Beda; per tertium vero, puta equum nigrum, accepit infirmorum Christianorum a Christo et fide apostolatum; per pallidum autem accepit corundum penitentem.

Quarto, Ambrosius per septem sigilla putat portendi ea que septem mundi catastrophis, Sancti et electi configurant, aut contingent. Unde quarto prima sigilla referat ad vetus Testamentum, puta ad facta et gesta que in eo configurant; tria vero ultima referat ad novum Testamentum: ut scilicet quintum sigillum pertineat ad Martyres; sextum, ad Judeorum reprobationem et Gentium vaccinationem; septimum autem, ad Antichristum.

Quinto, Rupertus: *Septem, ait, sigilla significant septem primaria vita Christi mysteria, puta nativitatem, crucem, resurrectionem, ascensionem, Spiritus Sancti missionem, Gentium vaccinationem et universale judicium.*

Sexto, Aleazar per quatuor prima sigilla, puta per quatuor diversi coloris equos et equites, consept representari conversionem et felicitatem Judeo-

rum, qui Christo credent eique se subdant; per tria vero ultima significari infelicitatem et penas Iudeorum Christo incredulorum et rebellium. Unde ipse hic notat. 3: Quatuor, inquit, amores inordinati homini mundoque dominabantur quasi tyranni: *primus* erat, nimius amor vita ac deliciarum; *secundus*, divitarum; *tertius*, honoris; *quartus*, proprii sensus ac iudicio. Ex hisce Christiados, presertim primitivas Ecclesias, erupuit Christus. Nam a proprii iudicie dominatione eos subduxit, dum eos sua fidei subiecti, qua spiritualis vita fundamentum est. Deinde honoris odium disputit, dum eos excitavit ut Christi deo libere inter tot Gentilium probra et sannas offertent et praedicarent. Tertio, per Evangeliam et voluntariam pauperatatem, in eis cupiditer divitarum exsistit. Quarto, docuit vitam stemmata, et amare martyrum: unde quanto equo pallido insidet a mors, significans mortem et martyrium Iudeorum qui Christum Evangelium non impedit, sed in Iudeos Christi hostes deservit. Secundus equus rufus significat Imperium Neroi, qui habet gladium magnum, quia fuit crudelissimus et maxime eruentus. Teritus equus niger significat Imperium Titii, qui Hierosolymam obdidit, atraue fame et gladio vastavit. Cui dicitur: *Vinum et oleum ne læseris,* id est, ne talia quoque sunt imperia.

Equus ergo primus, puta albus, significat Imperium C. Caligulae, qui Christi Evangelium non impedit, sed in Iudeos Christi hostes deservit. Secundus equus rufus significat Imperium Neroi, qui habet gladium magnum, quia fuit crudelissimus et maxime eruentus. Teritus equus niger significat Imperium Titii, qui Hierosolymam obdidit, atraue fame et gladio vastavit. Cui dicitur: *Vinum et oleum ne læseris,* id est, ne talia quoque sunt imperia.

Equinus ergo primus, puta albus, significat Imperium C. Caligulae, qui Christi Evangelium non impedit, sed in Iudeos Christi hostes deservit. Secundus equus rufus significat Imperium Neroi, qui habet gladium magnum, quia fuit crudelissimus et maxime eruentus. Teritus equus niger significat Imperium Titii, qui Hierosolymam obdidit, atraue fame et gladio vastavit. Cui dicitur: *Vinum et oleum ne læseris,* id est, ne talia quoque sunt imperia.

Equinus ergo primus, puta albus, significat Imperium Domitiani, qui sua persecutione ingentem metum et pallorem tum Senatoribus Romanis, tum Christians incoxit, quos partim bonis, partim vita spoliavit. Unde ipse vocatur hic mors: quamobrem ipse quoque a suis occisus est, et in infernum ob sua scelerâ defrusus. Notat Viegas recte hunc equo insidere mortem, ob cursus sui velocitatem, quia ipsa non solum homines consequitur, sed et sepe precurrit, cum cursum spes quasi antevolans demolit et praescindit. Rursum, equum hunc esse *zilpion,* id est *pallidum,* vel, ut Tertullianus, lib. *De Pudicitia,* cap. xx, verit, *viridem:* quia mors impia est pallida, id est inctuenda et tristis, eosque facit iuridos; bonus vero est viridis, id est suavis et placida, spemque praebet messis vite aeternae.

Quintum sigillum in lucem proferos animas interfectorum, significat Imperium Trajan, Adriani, Antonini et ceterorum sequentium, usque ad Diocletianum, qui ad sextum sigillum pertinet. Tunc ergo plurimi fuerunt Martyres, qui sub altari elamant, et vindictam a Deo postulant.

Sextum sigillum significat acerbissimam persecucionem Diocletiani, in qua terra motus significat omnium Romanorum prasidum, ejus jussu, contra Christians communionem. Sol, id est Christus

stus, visus est tunc obscurari et denigrari apud infideles; luna, id est Ecclesia, facta est rubra; stellae, id est multi praelari viri, a fide et celo exciderunt.

Soptimum sigillum, de quo cap. vi, significat magnam Ecclesie commotionem, consolacionem, pacem et litudinem sub Constantino Magno, profligatis quatuor angelis malis, id est, quatuor tyrannis. In ea factum est silentium per dimidium horum, quod significat persecutionem latenter et silentem Juliani Apostole, sed brevissimam: tantum enim biennio regnavit Julianus. Ita Au-reolus.

Iliec sententia ex ipso rerum eventu apposita et plausibilis videtur: verum ei obstat videtur primo, quod tantum futura in Ecclesia a Christo usque ad Constantium complectatur, a Constantino saliat ad Antichristum: cum tamen inter utrumque multa et mira contigerint, eaque no-tanda et praedicenda, a tempore Constantini et precedentium Imperatorum. Secundo, quod quatuor equos tantum videntur Joannes: jam autem decem fuerunt Ecclesie persecutiones: ergo decem oportueret eum videre equos. Tertio, quod haec exposito quinto sigillo complectatur sex persecutions, que fuerunt a Trajano usque ad Diocletianum, aliis vero sigillis singulis singulas tan-tum persecutions attribut, cum tamen illa Trajanii et sequentes eaque acres, imo aceriores fuerint, quam precedentes. Quarto, videntur Joannes quatuor equis omnes Ecclesie persecutions vo-luisse completi: nam post eos quinto, sexto et septimo sigilli non equos, sed alias visiones in medium product. Cur mutat equos in alias visiones, si de hisdem persecutionibus agit? una enim alteri in materia, modo, auctore, acerbitate, etc., fuit simillima. Cum ergo priores per equos apte denotent, etiam posteriores per equos de-signande fuisse videtur.

Dico ergo septem sigilla significare septem mysteria, eaque tempora, arcana et secreta; a Deo statuta et signata, quibus res quis his sigillis con-tinentur, ordine quecumque suo, quoque seculo suc-cessive, ante et usque Antichristum, finemque mundi (nam futura sub Antichristo, et in fine mundi, ipso libro signato descripta continentur) manifestabuntur, et re ipsa evenient. Ita ut uno desinente inox ordine suo succedat alterum, quod proxime sequitur, v. g., ut desitio secundi si-ue inchoatio tertii, et desitio tertii siue inchoatio quarti, ut docui cap. v, vers. 1. Itaque primo sigillo inducitur hic Christus, quasi equus albus, qui cum tribus sequentibus equis et equitibus, puta rufo, nigro et pallido, successice certabit, et quasi duellum init, singulosque tandem prosternet et debellabit: minimus Gentiles, quos significat equus rufus; heretici, quos significat equus niger; Turci et Saracenos, quos significat equus pallidus: ita ut cum omni hostium et hominum ge-zeret, vineat et triumphet. Itaque cum in

primo hoc sigillo ait Joannes: «Et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et ex illo vincens ut vineceret, respondeo, explico et dico hoc symbolo albi equi et equitis, significari bellicosissimum et victoriosissimum primitive Ecclesie statum. Nam equus prima, symbolum est bellum; unde Virgiliius, lib. Eneid., sit Anchisen, patrem Aenee, vixit ab equis exclamasse:

Bellum, o terra hospita, portas:
Bello armant equi, bello haec armata parantur.

Et duellum equorum prolem Lucretius appellat, Ille equus Marti apud Gentiles sacer erat, cum Marti Idibus decembri immolabant. Narrat Plutarchus, et ex eo Pliorus, Hieroglyph., iv, Horum post mortem apparisse Ostridi, claque scitanci quod animal bello esset utilis, respondisse, equum. Cumque Ostris leonem prestare arbitratur, respondisse Horum, posse quidem Leonem auxilio esse, verum ubi semel fugam arripisset, irrevocabilem abire: cum aliqui belatorni necesse esset nonnunquam cedere, nonnunquam ex inclinata jam aie sursum hostes aggredi: idcirco equum omnibus his officiis magis commodum et officiosum esse. Aristoteles in Ethica, eam precipue virtutem in equo laudat, quod sit ad currendum portandumque hominem idoneus, et ad invadendum expectandumque hostem minime formidolosus. Hinc et Zacharias cap. vi, quatuor monarchiarum conflitus representat per equos albos, rufos, nigros et varios; et ad eos alludunt hi quatuor equi et equites S. Joannis, ille forte illud quoque alludunt ad quadriformes illius aevi aurigas, puta ad quatuor Circenses aurigarum factiones, quatuor coloribus discriminas et denominatas, que S. Joannis estate Romanis et alibi celebres, inter se non raro decertant: uno postea sepe, ac nominatum sub Justianofano Imperatore graves in republica seditiones et tumultus concitarunt, teste Procopio in Anecdotois Justiniani, Marcellino in Chronico, Theophane et Zonara in Justiniano; dum quisque in suam factiōnē plures, etiam principes peritrix, et ad in adversum factiōnē per cades grassan-dum concitat, ut aviorum memoria in Italia fe-erunt Gibellini et Guelphi; erant enim in Circensis aurigae, ali⁹ albus, ali⁹ russati, ali⁹ prasi, ali⁹ veneti, de quibus omnibus existunt Epigraffiti, lib. V Anthologia, et Dio in Dometiano, lib. LIX, et Suetonius in Vitellio, cap. xiv. Albae respondent ali⁹ equo et equiti S. Joannis, russati rufo, prasi nigro, veneti pallido. Prasinus enim color est porraceus, sive viridis, conflatus ex glabro et nigro, teste Platone in Timotheo; venetus color erat cyaneus, sive ceruleus, puta marinus, ait Vegetius, qui ad pallidum accedit.

Porro hisce quatuor coloribus videtur repre-sentasse quatuor elementa, eorumque inter se pugnam et concrationem, nimisimum rubro ig-

nem: rubet enim ignis; albo aerem: albus enim vicet aer, cum serenus est; vento, sive ceruleo, aquam et mare; prasinio, sive viridi, terram viridi gramine vestitam. Haec enim quatuor elemen-ta moderatur, interque se committit et con-tempserit. I summus auriga Deus. Unde de origine venetorum et prasinorum sic in antiquis Historia-riani Collectaneis, Cod. Vatic. 96, legimus: «Ono-maus primus inventiv Circensem colores, quibus terre et marius quasi certamen representavit. Mit-tebantur sortis; quem vero contingisset terre vi-cem agere certando, ille vestem viridem induebat; ceruleum autem, qui vice maris agebat. Hoc certamen 24 die mariti Onomaus constituit. Quod si color viridis viceret, terra fortillatam omnes sperabant; si ceruleus, tranquillam maris naviga-tionem. Quare agricolae optabant victorianū vi-ridi colori, nautae ceruleo.»

Quodquedam putrem sonitu qualit uagula campum.

Secundo, equus symbolum est imperii. Cartha-ginis murorum fundamenta fodientibus oblatum est, ait Virgiliius, lib. Eneid., «caput acri equi.» Ille urbem fore bellicosam et dominiacrem con-jectarunt. Narrat Suetonius in Julio Cesare, cap. LXI, in domo Caesaris natum fuisse equum huma-nis prope pedibus, ungulis scilicet in digitorum modum subscissis; ac artus respondit, portendit orbis imperium ei apud quatenus equus huiusmodi esset. Eum itaque Caesar magna cura-uit, nec patientem sessoris alterius primus as-cendit. Debet et Alio Perfini, qui post Communum Imperium arripuit, invadendi regnum sig-num equis. Nam ea natus est hora, equus puluis in tegulis ascendit, atque ibi brevi tempori spatio commoratus, simul et decidit et explavit. Quod Perfinaci futuro sublimitatis, quamvis modicum durature, augurium fuit. Denique Suetonius in Nerone, cap. XLVI, narrat ejus astu-zionem, quo maxime decetabatur, in somnio vi-sum esse posterior corporis parte in simile speciem commutata, ac tantum capite integro, hin-nitus edere canos: ostento fuit, ait Suetonius, quod illi equi ferocietas in simile ludibrium esset abitura.

Tertio, equus symbolum est victoria. Sic de Marcello canit Virgiliius, lib. VI Eneid.:

Hic rem Romam magno trepidante tumultu
Sistet equis, sternet Ponos.

Ex adverso Flaminii Consul contra Annibalem proficisciens, cum in equum insiliret, equus ren-pente corruit, consuluenque lapsum super caput effudit, inauspicati incepit signum, ait Plutarchus; quo paulo post ipse cum exercitu, fecissima clade apud Trasimenum lacum, ab Annibale superatus et censu occubuit.

Dico ergo primo: Equus albus sunt Apostoli aliique precones Evangelii, ut S. Ignatius, Poly-carpus, Dionysius, etc., per quos christus orbem debellavit subiecti. Ita Aretas, Andreas, Haymo, Teonius, Riber, Perierius et alii passim,

Ergo Deum, vel Christum in equum ascendere, est eum in auxilium ac salutem populi sui, quasi bellatorem contra hostes properare et pugnare. Sic angeli lutantes Eliseum contra Syros, in equis et quadrigis bellicis apparuerunt, IV Reg. vi. 17. Sic equus terribilis pro templo et Iudeis pugnans, Heliodorus volenti gazam templi invadere priores calces illisit, II Machab. iii. 25.

Dico secundum : Sessor huius equi est Christus, ut patet cap. xix, vers. 11, de quo pulchra Origenes, hom. 2 in Cant., ad illud, *Equitatu Pharaonis assimilavi te* : Equus, inquit, et equitatus Dei et Christi, sunt Apostoli et animos sanctos. Sessor est Verbum Dei, cuius ille frenum suspicunt, ut quocumque voluerit flecat eas, ita ut omnia bona non a se, sed a voluntate sessoris ducantur et reducantur, alique a malo refronterentur. Hoc sessor, inquit Thomas Anglicus, fit media sella, quia est justitia vite, de qua dicitur *Psalm. LXXXVIII* : « Justitia et iudicium preparatio sedis tue. » Hujus sessoris duo caleares sunt : amor, quo declinatur malum ; et amor, quo perfectior bonum ; frenum est virtus prudentiae et discretionis.

Dico tertio : Arcus Christi est sacra Scriptura, sive verbum Dei, de qua tot procedunt sagittae, quot verba et sententiae. Hoc arcu Christus alios occidit, putat demoneum, mortem, peccatum, infernum ; alios vulnerat ad vitam. Vel potius, arcus hic est Evangelica predicatione, gratia et vocatio, qua Christus hostes prostrerit, et homines salutarius sagittis vulneratos, ad Deum et salutem adduxit. Hoc est quod ait Isaias cap. XLIX, vers. 2 : « Dominus ab utero vocavit me, et posuit me sic ut sagittam elecam, in pharetra sua abscondit me. » Vide ibi dicta.

Dico quartum : Equis hic est albus, ut significet iustum et festivum fore hoc praelium, utpote finem habiturum certam victoriam. Unde et Christus corona insignitur, quia rex est et vicit. Victor, inquam, non ut dum castrorum apud homines, qui hostem dum subigit, subilius ; sed qui eum subigendo ex hoste faciat amicum, ex impio pium, immo faciat eum militem suum, quo quasi nova sagitta utatur ad alios ferendos et subiugendos. Christus enim ex hostibus a se prostratis et percussis, confit sibi novas sagittas, quibus alios et alios sui amore transfigat. Hoc enim facit haec sagitta, puta charitas et amor Christi, ut ea perenni, non sna solius salute sint contenti, sed omnium aliorum salutem siliant, eumque ardenter procurant. Quocirca alios eadem sua sagitta, qua ipsi confixi sunt, sagittant et ferunt. Hinc ab Isaia vocatur haec sagitta electa. Et Psaltes : « Sagitta, at, potentis acute, » Psalm. CXIX; ubi S. Augustinus : « Sagitta, at, potentis acute verba Dei sunt. Ecco jacentur et transfigunt corda, ut amor excitetur, non interitus comparetur. Sagittat cor amantis ut adjuvet amantem, sagittat ut faciat amantem ; et : « Sagitte tua acute (hinc populi sub le cadent) in corda inimicorum Regis, » Psalm. XLIV, 6. Hu-

jus victoriae symbolum est equus albus. Unde apud Philostratum in *Heroicis*, legimus Genitile pullum equinum coloris albi Soli sacrificasse pro Victoria consequenda.

Sic quinque angeli in equis fulgidis apparet, e quibus duo Judam Machabeum in sui medio constituerunt, pro eo et Iudeis contra copias Antiochi tela et fulmina jaculando victoriam perverunt, lib. II *Machab.*, x, 29. Sic siue S. Jacobus equo albo insidens, et armis radiantibus fulgens, Hispanis (ut habent eorum Annales) eum invocantibus, opem et victoriam attulit, ac nominatum Ramiro regi anno Domini 834, cum ipso, clade accepta a Mauris, fugiente in montem Clavizium, orans monitus est a S. Jacobo, ut ipse cum milibus confiteretur et communiqueret, itaque rursum Mauros invaderet : se enim castra prouitorum ; dixit, et fecit : nam equo albo insidens precipit crastra, et septuaginta Maurorum milia cecidit, castoris vel capitis, vel fuga elapsi. Idem de Castore et Polluce, quod scilicet in equis albis apparet Romanis, ad maximas angustias redactis, opem tulerint, castraque precesserint, narrant vel fabulatori Romani historici.

Atque hinc videtur fluxisse vetus proverbium, « Equis albis procedere, » dici solitum in eos, qui quapiam in re longe superiores sunt : vel quod antiquitus equi albi meliores habentur, vel quod victores in triumpho equi albi vectari solent, vel de triumpho Diocteliani et Maximiani scribit Pomponius Leto : « Post triumphantium currus ex auro et lapillis pretiosis, quem trahebant quatuor equi albi fortunatores et auspiciatores a Gentilibus crederentur.

Denique Romae die omnium maxime festo, quo novus Pontifex ad Lateranum, Pontificatus possessionem accepit, deducitur, in communioris et orbis applausu, omnes Praesules in equis albis ei adequate solent. Atque hoc forsitan, ut et multa alia, sumptum est ex Apocalypsi hoc loco, scilicet ut representent hunc equum album, cuius sessor est Christus, vicarius et successor est Novus Pontifex.

Et EXIVIT VINCENS UT VINCERET, — ut scilicet confligendo cum tribus equis sequentibus, utpote hostibus, eos vincere. Secundo, ut per Apostolos eorumque successores sensim vinceret et subjugareret sue fiduci et obedientie totum orbem. Ille enim phrasis : « Exivit vincens ut vinceret, » significat sensim eum a Victoria unius gentis, ad bellum et victoriam alterius progressum. Utque continuo victoriarum progressu et incremento. Licit enim primo Apostolorum .seculo, per eos multos vicerit et converterit, tamen longe plures vici seculo secundo et tertio, scilicet a Trajano usque ad Constantinum; sub quo deinde totum orbem vicit effectu christianum, ut publice ubiquo Christus coleretur, idolorum vero fana Constantiaco edicto clauderentur.

Moraliter, hec pulchra adaptat S. Vincentio Ferriero, Doctori et Preediatori Apostolico ex Ordine S. Dominic, auctor Vnde eius cap. 1, que extat in Surio, 5 aprilis. « Fuit enim, ait auctor, Vincentius insuperabilis animi virtute, ac vicit mundi errores mirifice sapientia ; amores, integra mentis et corporis castitatem ; terrores, incredibili animi fortitudine et patientia. Comparatur equo, quia per totum orbem predicando discurrunt, ei que albo, ob nitorem, pulchritudinem et fulgorem doctrinae et coruscatione mirabilium corollorum. Super lumen equum album Christus seddit. Nam, ut ait S. Augustinus, Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Sessor hic habet arum, qui est veteris novique Testimenti scriptura, qua configitur Iudeorum perfida, et hereticorum perversitas, defenditur vero Christiana religio. Data est huic equo albo corona triplex : una ex sideribus, et hoc propter mirabilium virtutum multitudinem ; altera ex auro, propter eruditissimum magnamque doctrine claritatem, de qua Eccl. XLV : Corona aurea super caput eius ; ter tertia ex lapide pretioso, de quo Psalm. xx : Posuit in capite eius coronam de lapide pretioso. Hic equus exivit vincens carnis voluptates, mundi delicias demoniacae versatas. Exivit in campum mundanarum tribulationum, ut vinceret carnem castitatem, mundum paupertatem, ut vinceret carnem humilitatem, vita perfida charitate. » Quae deinde per exempla fuisse auctor libris quatuor enarrat et confirmat.

3 et 4. ET CUM APERIUSSET SIGILLUM SECUNDUM, AUDIVI SECUNDUM ANIMAL (habens speciem vituli, cap. ir, vers. 7, idque apposite : ostendit enim Martyrum hostias, quarum symbolum et pars magna olim erat vitulus : ita Andreas Cesariensis) DICENS : VENI, ET VIDE : ET EXIVIT ALIAS EQUUS REFUS.

Nota : Tres sequentes equi, scilicet rufus, niger et pallidus, oppositi sunt primo, utpote albo et fausto, cuius sessor est Christus. Nam tres alios non esse Christi palat, quia secundus, scilicet rufus, pacem terre conturbat, tertius niger statuerat habet fraudulentum, quartus sessor habet mortem, et comitem infernum, qui stragem illam edunt. Ita docent Ticonius, Primasius, Beda, Haymo, Lyranus, Thomas, Joachim, Aurelius, Pannonus, Riberia, Viegas, Perierius, licet id negent Ambrosius, Areias, Arias et Alazari, qui censem omnes hosce quatuor equos eumdem habere sessor, scilicet Christum, ad ejusque salutem, redemptionem et victorianam pertinere.

Venit priorum sententia, ut communior, ita longe est probabilior. Ita tres horum trium primorum equorum colores, ut duos posteriores primo opponerent, imitatus est Tamberlanes, Seytharum Imperator sevissimus. Cum enim urbes obsideret, prima die albo tentorio utebat, secunda rubeo, tertha nigro, ut hoc terrone ad deditibonem hostes compellere. Hac enim re significabat, quod, si prima die se dederent, clementia putaret se esse immortalem, nec posse occidi ; at

tem se habutri essent ; si ad secundam usque pertinaces resisterent, sanguine suo poenas daturi essent ; si ad tertiam quoque perdurarent, ultimo excidio omnia funo ad igne ipse vastaturus esset.

Jam prater expositiones quae ultimis vers. 1, ac presertim Alcazuris, qui censem sessorum iuuius equi esse audaciam primorum Christianorum in sua fide promulganda, qui pacem mundanam de terra sustulerunt, et veram Dei pacem (qualis est Evangelica) substituerunt ; unde de his dixit Christus : « Non veni pacem mittere, sed gladium ; veni enim separare hominem, » etc. Math. x, 34. Gladius magnus hujus equitis est Evangelii predicatione, que magnam separationem, discordias et dissidias fidelium ab infidelibus orbis induxit. Verum omissa hac sententia, de qua dixi vers. 4,

Primo, Haymo : Equus rufus, inquit, est corpus diabolus, puta multitudine reproborum omnium, quia opposita est equo albo electorum. Hec rufa est, quia animalium caede cruentata. Hujus sessor est diabolus, cuius gladius est prava cupiditatis suggestio.

Secundo, magis particulatim magisque apposite Andreas Cesariensis, Ribera et alii quos citavi in primo sigillo equi albi, sic explicant : Sicut per primum equum album, primus scilicet, Apostolicus Ecclesie status significatur : ita per equum rufum significatur secundus, proxime primo succedens, Martyrum status. Equus ergo rufus significat populum Pagenum, puta Gentiles et infideles, Ecclesie persecutores, adeoque ipsas decem cruentas Christianorum persecutions, quae fuerunt a Neroni usque ad Constantinum per annos 230. Prima enim persecutor facta est a Neroni, qui caputa Ecclesie, Petru et Paulum, occidit. Secunda a Domitiano, qui Iannam in dolium ferventis olei coniecit, sed inde illusum exemum in Patmos relegavit. Tertia sub Trajano, qui S. Ignatium Ieronimus Romae in amphitheatro objecit. Quarta sub Antonino, qui tum alibi, ut scribit Eusebius lib. V Hist., cap. 1, tum Romae ad arcum S. Viti multa Christianorum milia occidit, quorum corpora S. Praxedes et S. Pudentiana in suis edibus, quae deinceps in templo converte sunt, sepelirentur, ut in his ipsis inscriptum videamus et legimus. Quocirca tunc passi sunt S. Polycarpus, Gervasius et Protasius, Felicitas cum septem filiis, Justinus qui Apologium pro Christianis ad Imperatorem scriperat, et alii, donec Antonius in bello Marcomannico, in extrema exercitus siti, pluvia preribus legionis Christiane, que inde Fulminatrix est dicta, impetrata, persecutionem stitit. Quinta fuit sub Septimi Severo, qui vere severus fuit et crudelis : sub eo passus est Victor Pontifex, Leonides, pater Origens, ipseque Origenes per ambulit martyrium, teste Eusebii, lib. VI, cap. ii et iii, et alii : unde tunc Tertullianus scripsit Apologium pro Christianis. Sexta fuit sub Julio Maximino, cujus vastitati corporis par respondit arroganta, ut putaret se esse immortalem, nec posse occidi ; at

que crudelitas, ita ut illum alii Cyloperem, alii Busiridem, alii Scironem, alii Phalarim, alii Tiphonem, alii Gigum appellarent: sub eo passi sunt Pontianus et Anterus Pontifices. Vide Orosium, lib. VII, cap. ix, et Eusebius, lib. VI, cap. xxi. *Sextum* fuit sub Decio, sub quo passi sunt S. Cornelius, Fabianus, Babylas, S. Apollonia, S. Agatha, Octava sub Valeriano, sub quo passi sunt S. Laurentius, S. Cyprianus et alii, donec justus Dei vindicta Valerianus a Sapore Persarum rega captus, illi equum ascensu dorsum suum instar scabelli preberere coactus, ibidem misere perit. *Nona* fuit sub Aureliano, sub quo passi sunt Athenodorus, frater Gregorii Thaumaturgi; Felix Papa, Agapitus quindecim annorum puer, et alii. *Decima*, cague servissima fuit sub Diocletiano et Maximiano, sub quo passi sunt S. Sebastianus, S. Mauritius cum sua legione Thebaeum, SS. Cosmas et Damiani, S. Agnes, S. Eulalia, S. Vincentius et alii que plurimi: ita ut uno mense septendecim Christianorum milia mactarentur. Unde Eusebius, lib. VIII.

Hujus equi sessor est Trajanus, Antoninus, Decius, Diocletianus, aliquis Romani Imperatores et tyranos. Illi enim gestant gladium, quia eum exseruerunt in Christianos. His congrui color rufus, qui bellum, pugnas, cedem designat: unde illud *Isaiae* lxx, 1: «Quis est ista qui venit de Edom, iunctis vestibus de Bosra?» et vers. 2: «Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari?» Rubens enim color, igneus et accensus, iram, zelum stragesque nota: hinc Aleiatus, Emblemata 417:

At ruber armas equites exornat amictus.

et Alexander ab Alexandro, lib. I *Genial.*, cap. xx, ac Tiraquellus ibidem, referunt ex Xenophonte, Alciano, Plutarcho et Valerio, Persas et Lacedemonios euntes ad bellum, rubris vestibus indui solitos.

Et *DATUM*, — id est, *permisum est a Deo*. Nihil enim malum possunt in hoc mundo, nisi data a Dei potestate et venia: siue in republica bene ordinata non possunt esse usurarii et lenones, nisi potestate a principe accepta.

3. ET CUM APERCUSSET SIGILLUM TERTIUM, AUDIVIT TERTIUM ANIMAL (quod erat homo, ut patet cap. IV, vers. 7) DICENS: VENI, ET VIDE. ET ECCE EQUUS NIGER.

Primo, Haymo per hunc equum rursum accipit reproborum multitudinem, illi enim in secundo sigillo comparati fuerunt equo rufo, ob crudelitatem; hic vero, inquit, comparantur equo nigro, ob crudelitatem vitorum. Verum haec sigilli plane alias et alias res ac persecutions significant.

Secondo, Alcazar censet sessorum hujus equi nigri, per prosopopoeiam, esse voluntarium pauperatum et indigentiam Christianorum primitus Ecclesie: unde stataram habet in manu, qua non triticum, sed eujusque necessitatem onde-

rat, et nummos qui in singulos ergandi erant, ut pro justo necessitatibus pondere distribuerentur, ut scilicet pro labore diurno quisque aciperet denarium ad billibrem, grece chenicon, id est mensuram tritici, que sufficeret ad victimam diurnum coemendum: denarius enim significat pretium, quod operario pro labore diurno quotidie solvaberat. Hoc est quod fideles doceat Apostolus I *Timoth.*, vi, 8: «Habentes alimenta, et quibus tegumur, his contenti simus.»

Porro, inquit Alcazar, «vinum et oleum,» quia in Greco habent articulum, mystice accipiuntur sunt, q. d. «Vinum et oleum ne leonis,» id est nos Christiani rogamus ne in tanta adversitate et adversitate destitutum olos, id est luce et cognitione felicitatis, que in sancta paupertate quam eligimus, includitur, neve absit Spiritus Sancti uncto, que nos recreet et solet, Rursum, ut detur nobis vinum spiritualis letitiae, quo fulsi, defectum rerum temporalium pro nullo ducamus. Nam, ut at Seneca, lib. I, *epistola* 2: «Honesta res est paupertas leta. Si vero leta est, paupertas non est.» In resurrectione ergo hujus tertii sigilli docet Christus rerum abundantiam, quam Messianum allaturum Prophete predixerunt, non esse temporalem, sed spiritualem, adeoque paupertate voluntaria non laeti, sed augeri. Deinde significari hie ingentem annone caritatem obuenturam Christianis in Patrum relegatis, scilicet tantum, ut billibris, id est 24 uncias frumenti emenda sint denario. Verum haec mystica sunt, non literalia: atque supponunt haec equum, neque ut primum, esse Christi, cuius contrarium superius ex communis Interpretum sententia duci.

Tertio, Aureolus et Lyranus per equum hunc nigrum accipiunt Titum, qui Jerusalem vastavit. Ille tenet libram divinae justitiae et vindictae, quam contra Iudeos Christidicas exequitur. Rursum libra, inquit, significat et continet quinque Iudeos, ob quinque libros Mosis, quos quasi representant: billibris ergo tritici, sunt decem nobilis Iudei, qui a Romanis venditi sunt uno denario; hordi vero billibres tres, sunt ignobilium et plebeiorum Iudeorum trinitas, qui pariter venditi sunt denario uno. «Vinum et oleum ne leseris,» q. d. Tu, o Tite, fideles qui in Christum crediderunt, tam ex Iudeis, quam ex Gentibus, quique propter charitatem vino, propter misericordiam oleo significantur, ne tangas, ne affligas, itaque accidit. Nam Christiani ex Jerusalem, imminente obsidione, moniti Dei migrarunt Peliam, ut refert Eusebius lib. III *Histor.*, cap. v. Verum haec fieri solito vastatio jam praeterierat 25 annis, cum haec videt et scriptis Joannes, eratque toto orbe notissima et vulgarissima: cur ergo eam ipse hic tam obscuris, per enigmata billibris, tritici, hordi et denarii significaret?

Quarto ergo, aplius Thomas Anglicus, *De chamaenauis*. Paxerius et Ribera, per equum nigrum

accipiunt hereticos, qui in errorum nigris tenebris versantur, suntque veritatis hostes. Unde et diametro primo equo albo, cui Christus insidet, opponuntur. Cernens enim diabolus se per Genitiles imperatores et tyrannos contra Ecclesiam non proficeret, quin potius ipsum per persecutions crescere et inclinare, excitat hereticos, qui magis Ecclesiam vexarunt, magisque ei nocuerunt: ac praesertim mox tempore Constantini Magni, qui persecutions stitit, paucem dedit Ecclesie, suscitavit Arium et Arianos. Quocirca multi per equum hunc accipiunt Wandalos et Gothos, qui fuerint Ariani, ac minit Ecclesiam vastarunt per trecentos et amplius annos, ut patet ex Victore Uicensi in *Wandal.*, Procopio, Barone et alii. Hi ergo sunt equas alter. Hic enim color denotat decepsit tenebrebus, lucifugas, calumnatores, improbos; tales autem sunt heretici, quorum fides, conscientia et mores sunt atri. Si monebat Pythagoras: «Ne gustaremus de his, quibus nigra est cuncta;» quo vetabat cum ipsis versari, qui nigri essent morum improbitate. Et Horatius: «Hic niger est, hunc, ut Romane, caveto.» Sic idololatria in Scriptura vanaverit Ethiopia, ut *Amos* ix, 7: «Nam quid non sunt filii Ethiopia vos estis mihi, filii Israel, aut Dominus?» Ubi S. Hieronymus: «In omnibus, sit, Scripturis Ethiopia dicuntur, qui penitus in vita demersi sunt, quales sunt idololatrias et heretici. Hinc *Aren.* iv, 8, Nazarei candidiores cum pure Deum colebant, postea ad vitia et idola conversi, audiunt: «Denigrata est super carbunclo facies eorum.» Hinc et Saul malignus, et calumniosus ac persecutor Davidis, vocatur Clas, id est Ethiopia, in titulo *Psalm.* vii. Audi et Ciceronem pro *Cæcina*: «Sextus Clodius, cui nomen est Phormio, nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus est Phormio,» q. d. Sextus Clodius aque improbus et andax est, ac Phormio Terentii. Vulgare est probverbium: «Albus, an ater sis, nescio.»

Hujus equi sessor est diabolus, vel ipse heresiarcha, v. g. Arius. Habet stataram, id est sacram Scripturam, ad quam omnia vult libraro et examine: non in mente, sed in manu, quasi ad libitum versatiliter et flexibiliter, ut eam ad errores suos, prout liberum, torqueat et inflectat. Potest quoque cum Pererio per stataram accipi simulata et ostentata justitia, sive simulata amor veritatis et recti. Sic Arius liberavit Filium cum Patre in statara, docens iniquum esse ut *Filius Patri* aequaliter in duratione, dignitate et divinitate. Hosce Joanni ostendit tertium animal, scilicet homo, cuius faciem preferit, que est indicium rationis et equitatis: quia heretici hominis et humanitatis speciem mentiuntur, cum sint lupi rapaces. *Secondo*, quia omnes pene haereses Filio nominis, id est Christo, adversata sunt, eque vel divinitatem, vel humanitatem, put corpus, vel mentem, vel voluntatem humanam ademe-

runt. *Tertio*, quia homo significat doctores et predicatores, qui hereses degunt et confutant.

6. *BILIBRIS TRITICI DENARIO*, ET TRES BILIBRES HORDEI DENARIO: ET VINUM ET OLEUM NE LESERIS, — scilicet, tu, o eques, et eque niger. Hoc enim illi imperat ex Deo tertium animal, sive tertius Cherubimus habens speciem hominis. Pro billibris, grece est chenicon, que est mensura aridorum tantum capient tribus, quantum ad diem unum unum homini ad victimam sufficit. Unde proverbium: «Chenicon ne insidias,» id est, ne innitaris, ne fidias diece quotidiane. Porro, licet chenones fuerint variae, varieque quantitatis et mensure, tamen Attica et communis chenicon, ut docet Alciatus lib. *De Ponder. et mensur.*, ex Polluce et Suida, continebat 27 uncias, id est duas libras, et insuper quartam libra partem. Unde noster Interpres vertit «billibris,» quod nomen Latine notius est quam Grecum chenicon; libra enim continet 12 uncias: billibris ergo continet 24 uncias. Plura de chenone vide apud Alcazar, not. 7, ubi inter alia citat verba Galeni dicentes: «Chenicon continet canticulas tres;» cotyle autem tres, inquit ipse, capiunt justis 23 uncias aquae, frumenti vero vulgaris uncias 24. Dico *vulgari*: nam optimum frumentum est ejusdem cum aqua ponderis, ut docet Prado, et ex eo Alcazar. Denarius pretium est diurni laboris: operari enim diurna merces erat denarius. Billibris ergo significat sacram Scripturam (hæc enim est libra, uti paulo ante dixi), quæ quasi duplex est, scilicet novi et veteris Testamenti. Hæc est chenicon, quia anima ad victimam quotidianam alimoniam sufficit. Denarius significat meritum sanctæ fidei, et sancte vite quotidiane. Triticum est Evangelium, hordeum est aspera lex vetus. Apposite autem triticum unius chenonis denario, hordei vero tres chenones eodem denario astimantur: quia pretium tritici ad hordeum solet esse triplum; et talis est doctrina novi Testamenti respectu veteris, scilicet triplo melior et perfectior, triploque melius et succulentam animam nutritam. Vinum et oleum sunt medicina Samaritanæ nostri Christi Domini, ut patet *Lucas* x, 34, puta sunt S. Sacramenta. Sensus ergo est, q. d. Nolite timere hunc equum et equitem nigrum, o fideles mei; licet enim Ariani et Wandali equi, immo magis, quam Decius et Diocletianus in eos seviant, tamen ego vobis adero, vos alam, pascam et roborabo. Esto conenter illi omnibus viribus doctrinam et animam pabulum vobis eripere, tamen non poterunt annoman sacra doctrina, veritatis et fidei, quia vobis quotidie ad victimam et robur spiritus sufficiat, adiuvare: illam enim ego vobis procurabo inter medias hereticos et hostes, si constanter studio et exercitu Christianae vite, prout debetis, quotidie insistatis: ita Riba.

Porro voces «billibris» et «denarius» significant magnam fore caritatem annone spiritualis, id est verbū Pet., sub Arianis, Gothis aitque

Ihereticis. Carum enim est triticum, cum duæ ejus libra venduntur denario, id est decem assibus, id est decem bajocis Italicis, puta uno Julio, aut regali Hispanico, qui apud Belgas valet quinque stuferos; hic enim est denarius, qui continet drachmam argenti, estque quarta pars stateri, sive siliæ: sicut enim continet quatuor drachmas argenti, valeatque quatuor regales, hoc est unum floruentum Brabanticum. Notat ergo mirram orianismi propagationem et sevitiam in Orthodoxos, qui per Constantimum Imperatorem, Ursacium, Valentem aliosque Arianos plerique Episcopi decepti sunt, aut faci Ariani: adeo ut in generali Concilio Ariminensi, uti et in aliis, homousii et Nicenea fidei damnatio coacumatis sit, totusque ingeniosus miratus sit esse Arianum, ait S. Hieronimus, ita ut homousii et vere fidei defensio ad unum fere redacta esset S. Athanasium; tunc tamen Christi fidèles suos non deseruit, sed per S. Athanasium aliosque sacerdos et Orthodoxos necessarium fidélibus verbi Dei, homousii, vereque fidei, et s. Sacramentorum alimoniam suppeditavit, licet sobrie, et furtim sepe (ut fit in locis ubi dominatur herezici, ut in Anglia, Scotia, Hollandia), ac tantum ad necessitatem, non ad abundantiam.

Alter Pererius: Triticum, inquit, sunt Prælati viri sancti; hordeum est plebs fideli. Illi omnes, si in fide persistent, donabunt eodem denario diurni laboris, scilicet vita eterna, ut legimus in parabolâ operariorū, *Math. xx.* Christum cùm dñm singulis annumerassemus.

Alier quoque Viegas, *sect. 10.* : Triticum, inquit, sunt insigniores Christiani; hordeum sunt signiores. Illi ab hereticis seducuntur uno denario, id est brevi et vili voluptate huius vite, sive morum licentia, quam affert heres et hereticus. Sed ovinum et oleum ne lesseris, » q. d. Eminentes in charitate, quos designat vīnum, et in misericordia, quos designat oleum, o hereticus, secundu[m] non poteris.

7 et 8. Et CUM APERIUSSET SIGILLUM QUARTUM, etc., ECCE EQUUS PALLIDUS — Graecum ρωπός significat colorum viridem herbarum, indequae cursum marcescentium et arcescentium squallorem et pallorem. Quocirca Chloris ab Ovidio ponitur dea florum: que cum nympha esset celebris, et Zephiro nuberet, quasi dots loco id a marito accepti, ut florum omnium potestatem haberet: unde inquit ipsa apud Ovidium, lib. V *Fastror.* .

Chloris eram, que Flora voor: corrupta Latino Nomini est nostri litera Graeca sono.

Hinc ρωπός διε-, vocatur pallidus timor, eo quod facit pallidos; atque Constantius, pater Constantii Magni, cognominatus est Chlorus, propter palorem, inquit Zenaras in *Dioctetiano*. Morbus iste color equo huic congruit, utpote cui in ista ipsa mors.

Jam primo, Lyranus et Aureolus per equum hunc pallidum accipiunt persecutionem Domini; Andreas Cesariensis, Diocletiani; Ribera, Trajanus, que teste Eusebii fuit accrima, plurimosque occidit. Unde pallido equo comparatur: palor enim est mortuorum.

Verum haec persecutions omnes equo secundo, rufo scilicet, designate sunt, ut paulo ante ostendi.

Secondo, Alazar per mortem hanc accipit mortem tam Martyrum, quam aliorum delicia, puta Judeorum ad Christum converserum. Mors enim, inquit ipse, hic per prosopopeiam Iudeorum, quasi occidens Judeos Christo credentes. Sequitur eam infernus: quo enim ipsa occidit, mox devorat, et suis subterraneis includit cavernis, scilicet corpus sepulcro, animam limbo, illi enim erat communis nature ordo ante Christum, Christique gratiam, qua oculum pateteficit, siveque ex subiecto. Hic ergo sigillo novum et inauditu quid apparuit, scilicet mortalem ut Christi ministrum equo insidente, ad perfectam Iudeorum salutem adventare, qui Christum ipsum recipiebant. Quo innuitus mortis sevit et stragum in Christi servis editam, non fuisse veram mortem et interitum, viamque ad inferos, ut Gentiles putabant; sed fuisse viam ad absolum eorum felicitatem. Quocirca primi Christiani mortem non formidabant, sed optabant et ambiebant: sciebant enim ex Paulo, mori corpus et sepeliri in fidelibus, idem quoq[ue] seminari, ut gloriose in resurrectione renascatur et resurgat, *I Cor. xv.* 42. Porro quatuor hie, inquit, genera mortis non manantur, quibus primi Christiani moriebantur. *Primum* est gladius, qui significat carnis castigationem et affectuum refragationem, quam doceat et jubet Christi Evangelium. *Secundum* est fames, que significat divinae glorie zelum, et proximorum salutis emulacionem, de qua ait Christus *Math. v.* 6: Beati qui esuriant et sitiunt iustitiam. *Tertium* est mors, qua Deus Christianos peccantes rigide puniebat, ut punivit Ananiam et Saphiram *Acto. vi* et Paulus *I Cor. v.* 3, ait se tradidisse fornaciam Sathanæ in interium carnis; et *I Corinth. xi. 30*, scribit multos mori, quod indigne ad Eucharistiam accederetur. *Quartum* sunt bestiae, per quas significatur martyrium: nulli enim re ipsa bestiae objecti sunt. Subdit deinde Alazar: Simplicem tamen et aptius esse censeo, ut « gladio, fame et morte » designentur bella, famem et pestis (mors enim, sive mortalitas sepe postem significat), que immissa sunt a Deo non solum in Iudeos rebelleres, sed etiam in eos qui Christum receperant; sed illi per dies ad infernum, hi ad colem et felicitatem ibant. Atque hoc pacto patuit quanta sit bei sapientia, que homines mortificando vivificat, et perdendo salvat ut egregia depingitur apud Jobum cap. xxxv et xl.

Verum, equum hunc non esse amicum et fa-

stum, sed inimicum et infastum, nec sessorem habet eum Christum, Christi ministrum, sed Christi aduersarios et enemum, superius ex communione retum sententia docui. Addo hanc explicacionem archetypum esse, quia ad solos Judeos hoc sigillum, uti et precedenter, restrinctum; nec satis coherere, quia per mortem tam accipit mortem Martyribus ab fideli confessionem illatam, quam aliis Christianis ob peccata, vel sua, vel reprobata a Deo inflata. Denique multa misere, que magis tropologica sunt, quam litterala.

Terzo, Thomas Anglicus, Dionysius, Gagneius, Richardus, Viegas et alii multi per hunc equum nigrum accipiunt hypocritas et impios fideles, quia sua malâ vita et sceleribus Evangelio adversantur, suoq[ue] pravo exemplo non parum nocent Ecclesiæ (ut hi tres equi significant tres hostes ecclesiæ, et Mahomet Apostolus ejus). Quicunque hoc recipere et profiteri nobantur, neabantur ab eo; qui vero recipiebant, servabantur, ideoque diuti sunt Musulmani, id est servi et liberati a morte (a radice شَهَادَة shahadah, que Hebraice et Arabicæ significat esse salvum, incolument, prosperum); sed hi pejore, scilicet spirituali, morte ab eo occidentur. Sequitur eum infernus, id est, Antichristus. Est enim ipse precursor Antichristi, qui erit vitiorum abyssus, et quasi infernus; illique via preparat: putatur enim secta Mahomedis duratura usque ad Antichristum, ait Firmanus; adeoque Joannes Annus et alii putarunt ipsum Mahometem esse Antichristum. Hursum, totus infernus omnesque demones ad Iuvandum Mahometem, ejusque sectam propagandam, videntur concurriri. Tertio, proprie sequitur eum infernus, quia plurimos ipse pre Gotis aliquis hereticis ad infernum detrusit. Ipsius enim secta victoris plurimi, non tantum Trapezontium et Constantinopolitanum, duo Orientis imperia, sed et maiorem orbis partem occupavit, et plura in dies occupat; adeo ut numerus subacta majori Hungaria et Transylvaniæ, jam Germanie, Italiae et Poloniae immineat, idque per Christianorum principum dissidia: hisce enim crescit; ac Christiani quasi execrati id non vident, aut non curant. Unde dicitur hic per quatuor partes terræ grassata: huic proinde datum est interficere gladio, fame, morte et bestias terre incolas orbis. Hie enim sunt quatuor plagæ Dei, de quibus ait Ezechiel, cap. xiv, vers. 21: « Si quæ judicæ mea pessima, gladium et famem, ac bestias malas, et pestilentiam (quam hic Joannes vocat mortem) immisero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus. » Suraceni enim multis Christianos gladio, alios fame, alios feruntur, indeque consequente peste, alios alii generibus mortis, alios etiam leonibus, ursis alioque bestiis objiciendo occiderunt.

Addunt nonnulli regnum Turcarum vocari mortem et infernum, eo quod ejus vires et milites constant Scythis, præsertim habitantibus juxta Bassorum Cimmerium et Pontum Euxinum. Ibi igitur est Cerberus mons et oppidum, Cocytus, Phlegethon et Tartarus: quocirca Homerius inferni sedem collocat apud Cimmerios, sive ob per-

tus tenebras, sive ob metallorum frumentos fodinas, sive ob valles opacissimas et hiberno soli inaccessas; adeo ut Gentiles carent illis esse inferni ostium. Sieque aequipar illud *Isaia xxvii, 13:* «Percussimus fedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum,» puta cum Cimmeris, scilicet cum Assyriis regnantibus in Ponto et Bosphoro. Huc facit illud Tibullus:

Elysios olim liecat cognoscere campos,
Letheaque ritem, Cimmerioque loca,

caliginosos scilicet et infernos. Huc quoque alludere putant S. Joannem cap. xx, vers. 14, cum ait: «Ei infernos et mors missi sunt in stugnum ignis; nee enim proprie infernus mitti potest in stugnum ignis, id est, in infernum; sed Cimmeri, Turcae et Scythae, qui in Ponto quasi in inferno habitant, ferme sunt et crudelis, ac vivunt quasi homines infernales, eo militantur. Haec allusio non est incongrua, nec inelegans; plus famen vult.» Joannes, uti paulo ante dixi.

Sicut ergo per secundum equum rufum significantur sunt Gentiles et Pagani Ecclesie persecutores; per tertium, nigrum scilicet, Arianis, Gothi, Wandalis aliquae heretici; ita per pallidum significantur Saraceni, Turcae et Tartari (ex quibus prodibili Gog et Magog, de quo cap. xx, vers. 7). Hi enim prae aliis dubios, puta praे Gentilibus et Gothis, fuerint et sunt accerrimi et continui, per decem secula, primi alii equi et equitis, puta Christi et Christianorum, hostes. Itaque significatur hic acre, longum et continuum Ecclesie certamen et bellum, aque ac victoria, cum omni hostium et honum genere. Primo enim per trecentos annos certavit cum Gentilibus et Imperatoribus Romanis: hosce tandem subegit, cum Constantinius et sequentes imperatores colla subdiderunt Christo et Ecclesiam. Secundo, certavit cum Arianis, Nestorianis, Eutychianis aliquis hereticis per totidem, scilicet trecentos annos proxime sequentes; sed et hos vel prolixi, vel extinxit. Tertio, certavit, et adhuc certat cum Turci et Saracenis: hosce etiam suo tempore dissipabit, presertim cum eorum monachis cadere et ruere incipiunt, cuius ruinæ initia et prosapia conspicimus. Post hosce omnes quasi ante ambulones et sagittarios sequitur acerrimus hostis Antichristus, qui ex Iudeis ortus, primum per Iudeos, deinde per Gog et Magog gravissime affligit Christianos; sed et hunc maxime detruit Christus adventu suo ad iudicium, cum Ecclesiam militantem post tot luctas et Victoria coronabit, atque triumphaliter deducet ad regnum suum celeste. Tunc enim suscipient regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in seculum, et seculum saeculorum, » inquit Daniel, cap. vii, vers. 18. Hoc est materia, hoc argumentum, hic ordo et series totius Apocalypseos. In ipso enim ejus libro signata continetur certamen et Victoria de Antichristo; in sigillis vero libri continentur prævia om-

nium Gentium persecutiones jam dictæ. Non modo Daniel, cap. vii, vers. 4, quatuor monarcas, quarum una alteram ex ordine bello appetit et protivit, ac imperium ad se transtulit, cor pertat quatuor bestias, scilicet leonem, urso, pantheram, et quartam terribilem, ac miram et insolite formam; alique Zacharias, cap. i et cap. vi, easdem comparat quadrigis et equis variorum colorum, aquæ ac Joannes hic.

Ex dictis sequitur Saracenismus esse quartam et ultimam generalem Ecclesie persecutionem, ac post eam mox securum finem mundi. Ad illum enim statim transit S. Joannes in sexto sigillo, vers. 12, ac consequenter appropinquare illum in hoc sexto illius annorum milieario: mundi enim annas est sex milia annorum, ut ostendat cap. xi, vers. 5. Hinc et Saraceni Turcæque clamant, tantumque quasi oracula, suam secam duraturam mille annis.

9. ET CUM APERUSET SIGILLUM QUINTUM, VIDI SUB ALTARE ANIMAS INTERFECTORUM. — Martyrum scilicet omnium, qui occisi sunt vel a Romanis Imperitoribus, vel a Gothis, Ariani aliquis hereticis, vel a Turcis et Saracenis. Cum enim in primo sigillo, equo albo significatum sit latum et faustum Christi in Ecclesia regnum, mox tria sequentia sigilla reseruant tres equos illi contrarios, puta tres generales Ecclesie persecutionsi invicem ordine successuras et duratas usque ad Antichristum: hinc hoc quinto sigillo apte et consequenter inducitur communis vox fidulam, qui in his passi sunt, puta Martyrum optantium et orantium pro fine et termino persecutionum, ut scilicet Deus eas terminet, inhibeat et sistat; ut passos et Martyres coronet, persecutores vero puniat et adigat in tartara: quibus respondet Deus, jubet ut requiescant adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi, scilicet a Antichristo: hujus enim temporis erit modicum, quo complebitur Martyrum et Electorum numerus, ideoque mox his omnius ac iudicium universale, et regnum Christi clausque electorum gloriosum adveniet. Perperam ergo, et nimis arde Alazar censet in hoc sigillo tantum esse vocem Christianorum a Iudeis occisorum.

Quares, quidam sit hoc altare? Aliqui ex hoc loco putarunt animas sanctas ante diem iudicij non videre Deum, sed esse in locis quæ sicutam quiescit et amens, quæ hic vocantur altare; ac prius, Origenes, lib. II *Periarchon*, putat animas statim post mortem duci ad loca quedam terrena, ubi depurantur, et multa discunt; inde deduci ad loca aerea, ubi plura addiscunt; tandem supra celum ad Christum eveni, ibique plena scientiam omnium adipisci. Secundo, Victorinus putat hoc altare esse loca quedam subterranea amera et similia campis Elysii. Tertio, Tertullianus, lib. De Anima, sub finem, putat hunc animum locum esse paradisum terrestrem, in quo, scilicet in

annis Elias et Henoch. Quarto, S. Bernardus, serm. 4 in Festo omnium Sanctorum, censem animas mox a morte rapi supra colum, ibique degere cum Christo. Ergo sunt sub altari, id est, frumentum conspectu hem antitatis Christi, non autem divinitatis. Sicut et alii Paros, ut Ireneus, Hilarius, Ambrosius, Origenes, negare videantur animas Sanctorum ante diem iudicij frui visione Dei. Sed hi commode exponendi sunt, scilicet ut tantum veluti dicere eas non frui integra beatitudine totius hominis, quia videlicet carent gloria corporis: habere ergo illas beatitudinem incompletam et perfectam, ejusque complementum in resurrectione expectare.

Quocirca perporam ex ipsis, et ex hoc Apocalypses loco docent Graci, Vigiliantius et Calvinus, animas post mortem sub altari quiescere, et quasi dormire, ne videre Deum, idque usque ad diem iudicij. Unde S. Hieronymus scribens contra Vigilantium, iure eum vocalis Dormitanius, additum: «Tu vigilans dormis, et dormiens scribis.» Nam animas hasce non dormire patet, quia clamat, petuntque vindictam; et quia sequuntur Agnum quoquemque ierit, cap. xiv, vers. 4. Hic ergo est error et heresis. De fide enim est animas plene a peccatis purgatas, statim a morte vide Deum, esseque beatas. Ita definit Concilium Florentinum, Tridentinum et Benedictius II, ac Innocentius III in Decretalibus hac de re editis. Idque hic sat significat Joannes, cum animas hasce haberet stolas albas, et esse ante thronum Dei, sicut servire die ac nocte, cap. sequent., vers. 13. Altare enim hoc sub quo eas vidit Joannes, est proximum Sancto sanctorum, ideoque in Scriptura vocatur altare oracula, id est Sancti sanctorum, quod representabat celum empyreum, Deumque in eo residentem: unde scissi jam per Christi mortem vel intermedio, quod erat inter Sanctum sanctorum et Sanctum, in quo erat altare hoc, clare vident Deum in Sancto sanctorum residentem, ut patebit cap. vii, vers. 3. Vide Bellarmiini, lib. I *De Beatiitudine Sanctorum*, cap. iii.

Orthodoxi ergo, qui credunt animas sanctas jam Deum videre, altare hoc varie interpretantur. Primo, Ambrosius, Haymo, Richardus et Rhabra, per altare accipiunt Christum Christique suram, sequente ac fructuonem, cui, per quem, pro quo et super quo immolati sunt S. martyres, et sub eis protectione iam beatæ vivunt.

Secundo, Joachim: *Allare*, inquit, est Romana Ecclesia, sub cuius fide et obedientia multi Christiani quinto sigillo, id est quinto estate Ecclesie, tunc, puta tempore Joachimi florentis, occisi sunt a Mahometanis in Africa.

Tertio, Dionysius ait animas esse sub altari, hoc est, eas esse in securissima Dei tutela, juxta fiduciam sapient., iii: «Justorum animæ in manu Dei sunt.»

Verum respondeo significari hic duplex altare,

scilicet altare holocaustorum, quod erat in atrio: et altare thymiamatis, quod erat in Sancto. In illo enim quasi immolata, et sub eo quasi sepulta sunt corpora Martirum: in hoc vero post mortem translate animas eorum quasi requiescent, iuge thymiam laudis Deo exhalantes. Dico ergo primo aliud et notari his altare holocaustorum. Id patet, quia sub eo latent animæ interfectorum, id est immolatorum in altari; et quia clamat, postulantis vindictam sue immolationis.

Pro quo nota: Corpora Martirum, ex antiquissime et sanctione Felicis I Papæ, solebant se perfidie sub altari, ut docent S. Augustinus, serm. 11 *De Sanctis*, Anselmus, Richardus et alii; qui enim Martires instar holocausti erant immolati Deo super altare hoc, hinc sub eo pariter sepeliebantur. Id fiebat *primo*, ut loco tam sacro honoraret Martires. Ita S. Ambrosius, inventus reliquias S. Gervasii et Protasii per revelationem S. Pauli, eas sub altari recondidit, ut ipsem asserit epist. 34 ad *Marelinnam sororem*: «Successant, inquit, victimæ triumphales in locum ubi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est; isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ergo locum predesinavimus mihi. Dignum est enim ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre convevit. Sed cedo sarcis victimis dextera portionem: locus iste Martiribus dabantur. Secundo, ut Martirum corpora et sepulcrorum orbibus ad altare essent continuum excitamentum devotionis et virtutis, ac fortitudinis, quam imitarentur. Tertio, ut Martires eorum preces apud Deum offerrent et adjuvarent. Hinc altare vocabatur Sepulcrum Martiris, Memoria Martiris, Martiryum, sive Confessio. Martiryrum enim grece idem est quod latine Confessio, puto testimonium, ut ait hic Joannes, quod Martyr fidei peribuit, et sua morte ac sanguine obsignavit. Nam Martyr idem est quod confessor, sive testis fidei. Hinc hisce eorum sepulcris et altariis postea, cum scilicet sub Constantino Ecclesiam pacem adcepit est, superradicarunt ecclesiam, sive templum, quod inde pariter vocabant Martiryrum. Ita in Concilio Chalcedoniensi vocatur Martiryum, id est ecclesia, S. Euphemie. Rursum, inde extensa vobis significatio, ecclesia quævis vocata est Martiryrum, quia Martiryrum, vel certe Sanctorum, reliquias aliquas eo transferabant, ibique condebanit, ut ad primevum morem adificandi altaria et tempora super sepulcra Martirum accederent quantum possent. Hinc iure Canonico sanctum est ut altare non consecratur nisi itatis eo Martiryris, vel Sancti alienus reliquias. Quocirca sacerdos accessus ad altare erat, dicitque: «Oramus te, Domine, per mortuorum sanctorum tuorum, quorum reliquiae hic sunt.» Ita ecclesia Resurrectionis, Hierosolymis in Golgotha erecta, vocata est Martiryrum, ait Cy Alias Hierosolymitanus, Catech. 14. Vidi Barcajau in *Martyrologio* 6 juli. Atque haec est origo et causa cur Romæ in